

ФАНДРЕЙЗИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

FUNDRAISING INSTRUMENTS OF SOCIAL PARTNERSHIP POLICY AT THE LOCAL LEVEL IN UKRAINE

Кравець Г.В.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціальної роботи
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Стаття розкриває необхідність використання інструментів фандрейзингу на місцевому рівні при здійсненні соціального партнерства, акцентуючи увагу на проблемі нестабільності функціонування цього процесу в сучасній Україні. Соціальне партнерство та фандрейзингова діяльність є ключовими аспектами до розуміння принципів формування громадянського суспільства, що економічно і владно в змозі самостійно існувати, виконуючи при цьому важливі ролі в суспільстві.

Головною метою цієї статті є аналіз можливих напрямів та ефективності застосування інструментів фандрейзингу у сфері соціального партнерства на місцевому рівні в Україні. Досягнення поставленої мети передбачає з'ясування теоретичних підвалин та організаційно-правового забезпечення здійснення соціального партнерства на місцевому рівні в Україні та проведення порівняльного аналізу практик застосування інструментів фандрейзингу в соціальному партнерстві в різних містах України.

Для досягнення мети запроваджено низку дослідницьких методів, серед яких: порівняння, історичний метод, метод моделювання, прогностичний метод.

Доведено, що в період економічної кризи питання про джерела наповнення місцевих бюджетів стоїть надзвичайно гостро, тому всі альтернативні джерела його наповнювання, до яких традиційно відносять фандрейзингові інструменти (донорство, спонсорвання, благодійність, меценатство) отримують широку підтримку та популярність.

Визначено ступінь ефективності фандрейзингової діяльності на місцях та надано характеристику та приклади такої діяльності в реально діючих громадських організаціях. Здійснено порівняльний аналіз інструментарію їх роботи, визначено основні відмінні та спільні риси його застосування в фандрейзинговій діяльності в різних містах України, надано рекомендації щодо їх подальшого використання та розвитку.

Стаття розкриває сутність поняття громадянської співпраці та визначає основні засади фандрейзингової діяльності в Україні у сфері соціального партнерства. Надано висновки щодо доцільності, дієвості використання цих інструментів на місцях, визначено основні недоліки та переваги використання методів соціального партнерства та фандрейзингу в Україні.

Окрім цього доведено, що система організації, втілення та впровадження фандрейзингової діяльності на місцях через інститут місцевого самоврядування та самоорганізацію громадянського суспільства в усіх країнах світу визнається дієвою та здатною для подальшого поширення досвідом. Подібна система вже має певний досвід функціонування в Україні, переважно у великих містах, де рівень розвитку громадського сектору є більшим у порівнянні із сільською місцевістю. Але констатовано, що розвиток соціального партнерства та фандрейзингової діяльності в Україні постійно стикається з викликами, такими як: корупція, монополізація у сфері бізнесу, призупинення розвитку у сфері соціальних відносин, класовий розрив між суспільством та інше.

Ключові слова: місцеве самоврядування, локальна демократія, фандрейзинг, інструменти фандрейзингу, соціальне партнерство, політика, влада, громадянське суспільство.

The article reveals the need to use fundraising tools at the local level in the implementation of social partnership, focusing on the problem of instability in the functioning of this process in modern Ukraine. Social partnership and fundraising are key aspects to understanding the principles of civil society formation that are economically and powerfully able to exist independently, while playing important roles in society.

The main purpose of this article is to analyze the possible directions and effectiveness of the application of fundraising tools in the field of social partnership at the local level in Ukraine. Achieving this goal involves clarifying the theoretical foundations and organizational and legal support of social partnership at the local level in Ukraine and conducting a comparative analysis of the practices of fundraising tools in social partnership in different cities of Ukraine.

To achieve this goal, a number of research methods have been introduced, including: comparison, historical method, modeling method, prognostic method.

It is proved that during the economic crisis the issue of sources of filling local budgets is extremely acute, so all alternative sources of its filling, which traditionally include fundraising instruments (donation, sponsorship, charity, philanthropy) are widely supported and popular.

The degree of the fundraising activities efficiency on the ground is determined and the characteristics and examples of such activities in real public organizations are given. A comparative analysis of the tools of their work, identified the main distinctive and common features of its application in fundraising activities in different cities of Ukraine, provided recommendations for their further use and development.

The article reveals the essence of the concept of civil cooperation and defines the basic principles of fundraising activities in Ukraine in the field of social partnership. Conclusions on the feasibility, effectiveness of the use of these tools on the ground, identified the main disadvantages and advantages of using methods of social partnership and fundraising in Ukraine.

In addition, it is proved that the system of organization, implementation and implementation of fundraising activities on the ground through the institution of local self-government and self-organization of civil society in all countries is recognized as effective and capable of further dissemination of experience. Such a system already has some experience in Ukraine, mainly in large cities, where the level of public sector development is higher than in rural areas. But it is stated that the development of social partnership and fundraising activities in Ukraine is constantly faced with challenges such as: corruption, monopolization in business, suspension of development in social relations, class gap between society and more.

Key words: local self-government, local democracy, fundraising, fundraising tools, social partnership, politics, government, civil society.

Постановка проблеми. З початком відокремлення влади на місцях від загальнодержавної влади постало питання про можливість існування в Україні якісного та ефективного місцевого самоврядування. Соціальне партнерство та фандрейзингова діяльність є ключовими аспектами до розуміння принципів формування громадянського суспільства, що економічно і владно в змозі самостійно існувати, виконуючи при цьому важливі ролі в суспільстві. У період економічної кризи питання про джерела наповнення місцевих бюджетів стоїть надзвичайно гостро, тому всі альтернативні джерела його наповнювання, до яких традиційно відносять фандрейзингові інструменти (донорство, спонсорвання, благодійність, меценатство), отримують широку підтримку та популярність. Найбільше застосування ці інструменти отримують у діяльності громадських організацій, які можуть працювати як самостійно, так і використовуючи формат соціального партнерства. Отже, виникає об'єктивна потреба дослідити ступінь застосування фандрейзингових інструментів на місцевому рівні влади, які використовуються органами місцевого самоврядування спільно із громадськістю в межах соціального партнерства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання становлення та розвитку інституту місцевого самоврядування є вже досить вивченим у межах української суспільно-політичної думки, зокрема, цій тематиці присвячені роботи О. Батанова, М. Баймуратова, В. Куйбіди, Г. Музиченко, С. Наумкіної, С. Саханенка та ін. Різні аспекти фандрейзингової діяльності в Україні досліджували А. Кремадес, Т. Коляда, В. Козак, Р. Краплич та інші. Проблему соціального партнерства досліджували С. Олефіров, Л. Дунаєва, А. Крупнік та інші. Проте питання щодо доцільності використання інструментів фандрейзингу в соціальному партнерстві на рівні місцевого самоврядування в сучасній Україні залишається не досить вивченим і потребує окремих самостійних досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в аналізі можливих напрямів та ефективності застосування інструментів фандрейзингу у сфері соціального партнерства на місцевому рівні в Україні. Досягнення поставленої мети передба-

чає з'ясування теоретичних підвалин та організаційно-правового забезпечення здійснення соціального партнерства на місцевому рівні в Україні та проведення порівняльного аналізу практик застосування інструментів фандрейзингу в соціальному партнерстві в різних містах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна ще з часів Київської Русі зміла гідно використовувати механізми місцевого самоврядування та локальної демократії для вирішення нагальних, але не загальнодержавних проблем, скликаючи віче. З плином часу і жахливими перетворюваннями, які випали на долю українців, у нашій свідомості ослабло поняття самостійності. Зараз в умовах сучасної України, децентралізації та переходу на європейські цінності необхідно повернути і поновити наше загальне сприйняття самостійності на місцевому рівні. Тому тема соціального партнерства на місцевому рівні через інструменти фандрейзингу є актуальною.

В умовах децентралізації влади сучасна Україна намагається відновити втрачені зв'язки між суспільством і створити оновлену систему ієрархії влади, де народ у змозі автономно вирішувати питання, що не стосуються всієї держави в цілому. Децентралізація означає часткове відокремлення певного міста, селища від контролюючого його вищого державного органу і вимагає самоврядування на місцях, яке потребує самостійності як владного сектору, так і економічного.

Самоврядування – це рівень громадськості, орган, де громадяни прагнуть вирішити їхні безпосередні соціальні проблеми, рівень демократії, за якого громадяни мають змогу брати активну участь у вирішенні питань та приймати рішення для всього суспільства в межах окремої території. Місцеве, або локальне самоврядування має менший розмір впливу, ніж державна влада, але в разі зосередження на місцевих питаннях відкриває більш широкі перспективи для використання прямої демократії для населення [2; 4, с. 5].

З огляду на дане поняття місцеве самоврядування є основою громадянства та спільноти, а це означає, що ефективне використання влади на місцях за допомогою фандрейзингу і соціального партнерства може сприяти більш прищвидшеному

розвитку суспільства, економіки, та освіти, але за умови розвитку цих понять, яке в Україні через соціальну нерівність та економічну несамостійність не може працювати в повну силу на відміну від інших, більш розвинених країн. Як тип та ідеологія суспільних відносин соціальне партнерство задіяне насамперед не на місцевому рівні, а на загальнодержавному, що представляє узгодження інтересів різних груп, які утворюють структуру соціального суспільства [2].

Окремо від політичного складника соціальне партнерство представляє собою також систему зв'язків, що виникають переважно між представниками найманих працівників, з одного боку, а з іншого боку – роботодавцями та їхніми об'єднаннями [8]. Тобто, іншими словами, утворюють структуровану за обов'язками систему певних владних відносин у межах конкретної справи, що в подальшому забезпечить вищий до витрачених ресурсів результат. Однак без необхідної матеріальної підтримки неможливо виконати задачу суспільної підтримки громадянського суспільства, тому в цьому питанні задача фандрейзингу стоїть в акумулюванні фінансової допомоги через спонсорів, які є зацікавленими в проекті, який створює така організація, і на основі безкорисної допомоги треба вирішувати нагальні питання громадян на місцевому рівні, не торкаючись державної влади.

Окрім створення таких взаємозв'язків, соціальне партнерство не тільки сприяє розвитку або допомогі громадянським відносинам, але і може виступати як метод вирішення конфліктів, що в українських реаліях є корисним [3].

Як вважає С.Ю. Олефіров, у такому значенні партнерство виступає своєрідним типом соціально-виробничих відносин, які в умовах ринкової економіки забезпечує прийнятний баланс і реалізацію інтересів громадян. Проте втіленню такої ідеї суспільної співпраці заважає високий рівень корумпованості чиновників в органах місцевої самоорганізації [5]. Зрощення бізнесу та влади, монополізація ринку праці та компаній, що відбуваються і надають енергетично-паливні ресурси, збільшення рівня безробіття, зростання цін на товари та послуги першої необхідності – усе це призводить до утворення класової нерівності, і, на жаль, держава лише сприяє такому соціальному розриву між населенням.

Із впливом усіх цих факторів в Україні відчувається законодавча недосконалість регулювання партнерських відносин, відбувається ігнорування або невиконання дійсних законів різними суб'єктами. Тому організація фандрейзингових фондів у даному випадку може посприяти не лише відновленню громадських взаємозв'язків, а й дозволити розвинути часткову економічну незалежність від влади на місцях. Тож яким чином

інструменти фандрейзингу можуть виступати як корінь утворення та налагодження соціального партнерства [5]?

Як загальне поняття фандрейзинг означає процес залучення грошових та інших ресурсів некомерційною організацією з метою реалізації певного соціального проекту або серії проектів, об'єднаних однією спільною ідеєю. Окрім звичного для нас поняття фандрейзингу, існує такий відокремлений його складник, як муніципальний фандрейзинг, що означає залучення коштів та акумулювання ресурсів задля досягнення більш високих соціальних та економічних цілей на рівні соціального партнерства між громадянами та владою на місцях [5]. У світі давно активно використовують інструменти муніципального фандрейзингу, в яких за основу взяті довготривалі відносини між місцевою владою, громадою та об'єктом фандрейзингу, а саме ендавмент, краудсорсинг, благодійні серветути, де спонсори мають право віддавати частку нерухомого майна або земельної ділянки на користь фандрейзингової організації [8].

В Україні підтримка подібних проектів також проводиться органами місцевого самоврядування. Наприклад, Львівська міська обласна адміністрація, за підтримки департаменту технічної допомоги та міжнародного співробітництва і центру громадських ініціатив, створила невеликий посібник, в якому детально розписала принципи роботи фандрейзингу на місцевому рівні, а також оприлюднила результати своєї діяльності. Це свідчить про намагання місцевої влади України, хоча лише на певній території, створювати умови для гідного розвитку соціального партнерства між органами влади і громадянським суспільством. Прикладом такої діяльності можна привести діяльність благодійного фонду «Фольк-Баль Перелаз» у Львові, що за допомогою залучення коштів інших провідних митців, партнерів, проведенням благодійних заходів з 2017 року виділяє кошти на допомогу молодим митцям та малозабезпеченим студентам Українського Католицького Університету [10].

Така співпраця – це приклад демократичного суспільства, де потреби цього суспільства є в основі державної політики. Також існує таке поняття, як міжсекторальне партнерство [9]. В основі такого партнерства лежить ідея про створення нових взаємозв'язків у суспільстві, оновлення та перегляд культури в цих взаємозв'язках за умови активної, конструктивної співпраці з владою, громадянами, бізнесом. Фандрайзинг у цьому випадку постає в образі ланки, що в змозі об'єднати і налагодити роботу всіх цих структур. Слід також згадати й про те, що інтерес для задіяння такого своєрідного плану об'єднання становить не лише для громадських організацій, муніципальних секторів влади, куди надходить допомога, а й для самих спонсорів, що отриму-

**Порівняння ефективності роботи інструментів фандрейзингу
на прикладі благодійних організацій**

Інструменти	<i>Львівська освітня фундація</i>	<i>«Україна без сміття», місто Київ</i>
Донорська інституційна допомога	Використовується	Широко використовується
Державне фінансування	Присутній інструмент	Майже відсутній інструмент
Підтримка бізнесу, меценатів	Використовується	Широко використовується
Фандрейзингові заходи	Використовуються	Використовуються
Реклама. Кампанії	Використовуються	Використовуються
Краудфандинг та фандрайзингові портали	Широко використовуються	Широко використовуються
Соціальне підприємництво	Широко використовується	Використовується

ють від цього не грошові, а соціальні дивіденди, які в сучасному світі становлять більшу цінність, а за допомогою інструментів фандрайзингу можна оцінити та порівняти рівень роботи цього методу в окремо взятих містах України й те, які із цих засобів є найефективнішими в умовах місцевого самоврядування на основі соціального партнерства. Тож існують такі інструменти фандрайзингу:

- Донорська інституційна допомога;
- Державне фінансування;
- Підтримка бізнесу, меценатів;
- Фандрейзингові заходи;
- Реклама. Кампанії;
- Краудфандинг та фандрайзингові портали;
- Соціальне підприємництво [7].

Як зазначалось раніше, є приклади використання даного інструментарію в реально втілених проектах, але які з них більш ефективно будуть працювати в майбутньому і які потрібно розвивати, можливо зрозуміти з порівняння двох різних проектів, окрім цього, визначивши основні пріоритети і відмінності напряму фандрейзингової діяльності в містах України.

Для порівняння цих характеристик було вибрано два міста України – Львів та Київ, де використовуються і працюють фандрейзингові засади соціального партнерства в межах місцевого самоврядування.

Перша організація – це Львівська освітня фундація. Метою цього фонду є розвиток українського суспільства через утворення і підтримку мережі волонтерських, соціальних та освітніх ініціатив [12]. Окрім створення навчальних програм, підтримки сімей у кризі, вони створили проєкт «Впровадження реформи ДІ на Львівщині», в якому об'єднують невеликі міста та селища і за допомогою організації фандрейзингової діяльності надають один одному допомогу у сфері захисту прав дитини та сім'ї. Це є прикладом ефективного соціального партнерства на місцях з використанням фандрейзингу.

Наступна фундація – Київська «Україна без сміття». У них існує п'ять діючих проєктів із сортування сміття, освітня програма з екології, адвокація, проєкти з такими партнерами, як «Кока-

кола», ТМ «Яготинське», «Сільпо». Їхній останній проєкт «NO WASTE shop» – це крамниця, що була організована фондом і спрямована на виготовлення та розповсюдження багаторазової, переробної сировини [13]. Вони також займаються створенням станцій сортування сміття за рахунок одержання допомоги від спонсорів. Прикладом такої станції є Мобільна станція Сільпо, що є першою в Україні подібною станцією переробки біля супермаркету.

Тут можна вже побачити, що є доволі велика різниця між ідеєю покращення українського суспільства та між двома цими проєктами. У Львові як у культурній столиці України фандрейзингова діяльність націлена на освіту та культуру, а в Києві – на більш широкі демократичні, соціально відомі й близькі суспільству цінності, й всі ці фундації використовують увесь інструментарій фандрейзингу задля досягнення своїх цілей, але не кожен інструмент може однаково добре або погано працювати. Тому необхідно порівняти і визначити, які з інструментів дійсно працюють в Україні, які необхідно задіювати і вдосконалювати.

Отже, найефективнішими інструментами фандрейзингу в даному випадку є: краудфандинг та фандрайзингові портали, донорська інституційна допомога, підтримка бізнесу, меценатів, а найменш дієвим інструментом, на жаль, виявилось державне фінансування, тобто підтримка діяльності від самої держави подібних організацій на місцях.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Фандрейзингова діяльність в Україні та соціальне партнерство на місцевому рівні існує та діє. Більша кількість інструментів фандрейзингової діяльності є ефективними. Основною проблемою затримки такої діяльності є корупційність органів місцевої влади, небажання стимулювання з боку влади громадської самоорганізації та співпраці, помітний розрив між соціальними групами населення. Якщо соціальне партнерство на основі інструментарію фандрейзингу буде активно використовуватись і працювати всередині невеликих громад та організацій, воно створить систему самостійних від влади взаємозв'язків і дозволить державі інвестувати

гроші, ресурси в більш масштабні проекти задля загального добробуту України.

Перспективою подальших досліджень постають інструменти фандрейзингової діяльності, які

необхідно розвивати в Україні, а саме державне фінансування і фандрейзингові заходи. У тому числі актуальною тематикою досліджень буде і сам механізм застосування цих інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Круглашов А. Украинская местная демократия: от советского наследия к европейской модели. *EASTERN REVIEW*. 2016. Т. 5. URL: <https://digijournals.uni.lodz.pl/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=easternreview>
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації / наук. доп. за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2014. 128 с. URL: http://academy.gov.ua/doc/komentinter_prezident/2014/koment_iner_prezident_2014_05_16_1.pdf
3. Була С., Гнатюк В. Локальна демократія як фундаментальна категорія в актуалізації проявів інституційно-правових модусів місцевого самоврядування: кореляція, формалізація та схематизація основних понять. *Вісник Львівського університету. Серія : «Філосо.-політолог. студії*. 2015. Випуск 6. С. 76–88. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/6_2016/11.pdf
4. Democracy at the local level the international idea handbook on participation, representation, conflict management and governance. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/chapters/democracy-at-the-local-level/democracy-at-the-local-level-handbook-summary.pdf>
5. Олефіров С.Ю. Соціальне партнерство як механізм взаємодії громадянського суспільства та влади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=631>.
6. Козак В.І. Фандрайзинг як інструмент розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Дніпро : Дніпропетровський регіональний інститут державного управління. 2018. С. 131–140. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03\(38\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_03(38)/18.pdf)
7. Електронна бібліотека «MARKETPLACE». URL: <http://cd-platform.org/library/statti/1782-partnerstvo-ta-spivpratsia-ia-k-nevid-iemnaskladova-diialnosti-ohs>
8. Соціальний фандрейзинг як інструмент мобілізації ресурсів громади. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17327/1/3_Leshchuk.pdf
9. Музиченко Г.В., Коляда Т.А. Організаційно-правові засади фандрейзингових кампаній в Україні. *Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції; 18 травня 2018 р. Київ : КНЕУ, 2018. URL: http://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/news/20180613/18-5454.pdf
10. Фандрейзинг : навчальний посібник. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/23/upload/Brosh-3-F-1.pdf.
11. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=fandrajzynh-yak-i-de-zaluchaty-resursy-hromadskym-orhanizatsiyam>.
12. Львівська освітня фундація. URL: <http://www.lef.org.ua/ua/>
13. Україна без сміття. URL: <https://nowaste.com.ua/projects/>
14. Muzychenko G. Necessity and Limits of Staty Intervention to the Economy of Modern Countries. Man, society, politics: topical challenges of the modernity: collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 72–86.
15. Музиченко Г.В. Фандрейзингові технології залучення коштів для фінансування закладів освіти. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25–26 вересня 2020 року. Одеса : ОНЕУ, 2020. С. 73–75.